

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Ystävyyden puistosta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Ystävyyden puistosta annetun lain muuttamisesta (HE 203/2024 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Ilona Latsa, ympäristöministeriö
- yksikönjohtaja Aino Juslén, Suomen ympäristökeskus
- luontopalvelujohtaja Henrik Jansson, Metsähallitus
- apulaisjohtaja Samuli Sillman, Metsähallitus
- maakuntajohtaja Riikka Pirkkalainen, Kainuun liitto
- kaupunginjohtaja Juhana Juntunen, Kuhmon kaupunki
- asiantuntija Pentti Hyttinen, PenTen Oy, edustaen Kuhmon kaupunkia
- monimuotoisuusasiantuntija Liisa Toopakka, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Ystävyyden puistosta annettua lakia. Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteeseen julkisen talouden tasapainottamisesta ja hallituksen päätöksiin valtionhallinnon sopeutustoimista. Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi puiston henkilöstöä sekä opastus- ja tutkimuskeskusta koskeva 6 §. Esityksen tavoitteena on mahdollistaa Ystävyyden puiston Kuhmossa sijaitsevan luontokeskus Petolan sekä tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ja kiinteistön luovuttaminen Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnasta kustannussäästöjen saavuttamiseksi. Lisäksi ehdotetaan ajantasaistettavan 1 §:ssä säädetty Ystävyyden puiston tarkoitus poistamalla siitä maininta Suomen ja Neuvostoliiton yhteistyön edistämisestä.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta

Ystävyyden puisto on perustettu vuonna 1990 erillisellä lailla yhteistyön edistämiseksi ympäristönsuojelun alalla Suomen ja Neuvostoliiton kesken, Kainuun metsä- ja suoerämaiden, järvi- ja harjuluonnon sekä metsäpeuran elinympäristön suojelemiseksi ja ympäristöntutkimusta varten. Ystävyyden puisto koostuu viidestä luonnonsuojelualueesta Kuhmon kaupungissa ja Suomussalmen kunnassa. Venäjän puolella valtiosopimuksen mukaiseen Ystävyyden luonnonsuojelualueeseen kuuluu Kostamuksen luonnonsuojelualue.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on mahdollistaa Kuhmon kaupungissa Tönölänniemessä sijaitsevan Ystävyyden puiston luontokeskus Petolan sekä puiston tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ja kiinteistökokonaisuuden luovuttaminen Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnasta. Samalla laista poistetaan viittaus maiden väliseen yhteistyöhön, koska perustamistarkoituksen mukainen luonnonsuojelu- ja tutkimusyhteistyö Venäjän kanssa on päättynyt Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa vuonna 2022. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana seuraavin huomautuksin.

Perusteltua kustannussäästöä

Hallituksen esityksellä toteutetaan osaltaan pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteita liittyen julkisen talouden tasapainottamiseen ja valtionhallinnon sopeuttamiseen. Metsähallituksen Luontopalvelut karsii hallinnassaan olevaa rakennuskantaa kiinteistöjen vaatiman hoidon ja käytettävissä olevien resurssien tasapainottamiseksi osana valtiontalouden säästöjen toteuttamista. Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien kokonaisrahoitus on vuonna 2024 noin 11 miljoonaa euroa pienempi kuin vuonna 2023, ja rahoitustaso laskee edelleen vuoteen 2027. Valiokunta yhtyy Metsähallituksen arvioon siitä, että Ystävyyden puiston luontokeskus Petolasta ja puiston tutkimuskeskuksesta on tarkoituksenmukaista luopua niiden vähäisen käytön ja käyttötarpeeseen nähden kalliin ylläpidon vuoksi.

Luontokeskus Petolasta on hoidettu Metsähallituksen Luontopalvelujen opastustoimintaa Kuhmossa noin 30 vuotta. Luontokeskuksen käyntimäärät ovat laskeneet merkittävästi. Viime vuosina keskusta on vähäisen kysynnän vuoksi pidetty auki heinäkuussa ja muina aikoina ennakkotilauksesta. Vuosittainen käyntimäärä on jäänyt noin 3 000:een. Vähäisen kävijämäärän johdosta luontokeskus Petola on Metsähallituksen Luontopalvelujen ylläpitämistä luontokeskuksista kustannuksiltaan korkein asiakaskäyntiä kohden. Myös tutkimuskeskuksen käyttö on vähäistä, kun taas Tönölänniemen rakennusten ylläpitokustannukset ja tuleva korjaustarve ovat käyttötarpeeseen nähden huomattavia.

Perustamistarkoituksen mukaista maidenvälistä luonnonsuojelu- ja tutkimusyhteistyötä on edistetty suomalais-venäläisessä luonnonsuojelutyöryhmässä. Suomen ympäristökeskus on vastaanut Suomessa Ystävyyden puistossa toteutettavasta tutkimuksesta. Suojelu- ja tutkimusyhteistyötä on tehty monipuolisesti eri hankkeissa ja asiantuntijavaihdoin. Erityisesti alueen suo- ja hyön-

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2025 vp

teistutkimus on ollut ansiokasta. Kaikki luonnonsuojelu- ja tutkimusyhteistyö Venäjän kanssa kuitenkin perustellusti lopetettiin Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022.

Suomen ympäristökeskus vastaa jatkossakin Ystävyyden puiston tutkimustoiminnasta, mutta muusta toimipaikasta käsin. Hallituksen esityksen henkilöstövaikutukset ovat vähäiset. Suomen ympäristökeskus siirtää Ystävyyden puiston tutkimuskeskuksen kahden vakituisen työntekijän tehtävät Oulun tai Joensuun toimipaikkoihin. Etätyön vakiintuminen vähentää siirron käytännön merkitystä.

Metsäpeurakannan elinvoimaisuus

Yksi Ystävyyden puiston perustamistarkoitus on metsäpeuran elinympäristön suojeleminen. Valiokunta pitää tavoitetta edelleen tärkeänä. Metsäpeurakanta on pysynyt vakaana vuodesta 2021, mutta kanta jakaantuu selkeästi Kainuun ja Suomenselän osakantoihin sekä uusille palautusistutusalueille. Ystävyyden puiston luonnonsuojelualueet kattavat laajuudestaan huolimatta varsin pienen osan Kainuun osakannan ja koko lajin levinneisyysalueesta. Lajin suojelua ja suojelun edellyttämiä toimenpiteitä onkin tarkasteltava Ystävyyden puiston aluetta laajempänä kokonaisuutena. Metsäpeuran suojelun keskeisimpiä välineitä ovat metsäpeurakannan hoitosuunnitelma¹ sekä lajin suojeluhanke MetsäpeuraLIFE, jonka osana on toteutettu hoitosuunnitelman päivitys vuosina 2020—2022. Hoitosuunnitelmassa korostetaan, että Kainuun osakannan kehitysuunta on saatava kasvavaksi. Metsäpeurakannan elinvoimaisuuden tärkeimmiksi haasteiksi tunnistetaan maankäytön muutokset tuulivoimarakentamisen muodossa sekä suurpetokantojen kasvu ja levinneisyysalueen laajentuminen.

Palvelujen uudistuminen

Lakia säädettäessä Ystävyyden puiston perustamisesta johtuvaa metsätaloustyöpaikkojen vähenemistä alueella sovittiin kompensoitavaksi Kuhmon kaupungille keskuksen rakentamisella ja sen työpaikoilla. Kompensaation on asiaa koskevan selvityksen mukaan arvioitu jo toteutuneen alkuperäisiä velvoitteita suurempana. Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksen mahdollistamat kiinteistöjärjestelyt tarjoavat tilaisuuden tarkastella Petolan tulevaisuutta uudelleen ja löytää ratkaisu, joka parhaiten tukee alueen kehitystä. Yleinen kehitys on johtanut siihen, että perinteinen luontokeskuskonsepti ei enää houkuttele entiseen tapaan ja palveluiden painopiste on digitaalisten ratkaisujen kehittämisessä. Sekä yleinen informaatio että lupapalvelut ovat siirtyneet verkkoon. Yleisesti Luontopalvelujen kehittämisessä lähtökohtana on, että yksityiset toimijat tuottavat tarvittavat matkailupalvelut.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Metsähallituksen toiminta Kuhmossa jatkuu tulevasta kiinteistöratkaisusta riippumatta. On tärkeää, että digitaalisia ratkaisuja ja viestintää vahvistetaan edelleen luonnon ja suojelukohteiden esiin tuomiseksi niin Kuhmossa kuin valtakunnallisestikin. Valiokunta korostaa, että kansallispuistoilla ja muilla suojelualueilla on erittäin suuri merkitys aluelouden kannalta varsinkin väestöltään taantuvilla alueilla, joilla muita työpaikkoja on vähän. Hallituksen työryhmä on helmikuussa 2025 saanut valmiiksi esityksen itäisen Suomen tukemiseksi.

¹ Suomen metsäpeurakannan hoidon ja suojelun toimenpiteet ja tavoitteet. Metsäpeurakannan hoitosuunnitelma, Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2023:21

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2025 vp

Esitys sisältää suuren määrän toimenpide-ehdotuksia, muun muassa kestävän matkailun kasvuohjelmasta ja Itäisen Suomen matkailustrategian laatimisesta, jotka onnistuessaan tukevat myös Kuhmon kaupungin luontomatkailun tulevaisuuden kehittämiskäytäntöjen löytymistä ja alueen monipuolisten retkeilymahdollisuuksien kaupallisen potentiaalin vahvistamista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 203/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 19.3.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Mikkonen vihr
varapuheenjohtaja Pinja Perholehto sd
jäsen Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Marko Asell sd
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
varajäsen Eeva Kalli kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2025 vp
Vastalause

Vastalause

Perustelut

Hallituksen esityksen tarkoituksena on mahdollistaa Kuhmon kaupungissa Tönölänniemessä sijaitsevan Ystävyyden puiston luontokeskus Petolan sekä puiston tutkimuskeskuksen toiminnan päättäminen ja kiinteistökokonaisuuden luovuttaminen Metsähallituksen Luontopalvelujen hallinnasta. Kyseessä on hallituksen säästölaki.

Hallituksen linja suhteessa itäiseen Suomeen käy tässäkin esityksessä selväksi. Puheissa ja selvityksissä itäisen Suomen merkitystä korostetaan, mutta samaan aikaan tukea heikennetään ja toimintoja viedään pois. Muutaman henkilötövuoden menetys voi kuulostaa vähäiseltä, mutta merkitys on suhteessa paljon suurempi Ystävyyden puiston tutkimuslaitoksen lakkauttamisen ja osaamispääoman katoamisen takia.

Hallituksen työryhmä on helmikuussa 2025 saanut valmiiksi esityksen itäisen Suomen tukemiseksi. Itäisen Suomen tukeminen ei toteudu sillä, että valtion työpaikkoja lakkautetaan alueella. Talouden tasapainottaminen menee itäisen Suomen kehittämisen ja kasvun edelle.

Ystävyyden puiston opastus- ja tutkimuskeskus on aikanaan perustettu suojelualueiden perustamisen kompensationsa. Suojelun myönteiset aluetalousvaikutukset eivät ole realisoituneet, mutta sen aiheuttamat tulomenetykset jatkuvat joka vuosi myös tulevaisuudessa. Voidaan arvioida, että Kuhmo on joka vuosi menettänyt kymmenen henkilötövuotta metsätaloudesta, mutta Ystävyyden puiston työntekijämäärä ei ole koskaan kivunnut samalle tasolle.

Hallituksen esitys huomioi korostetusti tavoitteet julkisen talouden tasapainottamisesta sekä Metsähallituksen Luontopalveluiden tarpeet löytää kustannussäästöjä. Valtio omistaa Metsähallituksen kautta 54 prosenttia metsämaan pinta-alasta Kuhmossa. Aluetalouden kannalta Metsähallituksen toiminnalla on kokonaisvaltaisesti valtavan suuri merkitys juuri Kuhmossa.

Lakiluonnosta perustellaan myös Venäjän hyökkäyssodalla Ukrainaan. Vaikka Venäjän kanssa tehtävä tutkimustyö onkin jäädytetty, samalla ei tule viedä elämän edellytyksiä seuduilta, jotka eniten hyökkäyssodasta Suomessa kärsivät.

Esitys on suuressa ristiriidassa hallituksen itäisen Suomen elinvoiman kohentamispyrkimysten kanssa. Hallituksen tulisi tarkastella jokaista esitystään myös itäisen Suomen kasvun näkökulmasta. Tähän mennessä lähes kaikki esitykset ovat pelkästään kuihduttaneet Venäjän hyökkäyssodasta kärsineiden alueiden taloutta ja elinvoimaa sekä koko maan turvallisuutta ja huoltovarmuutta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Valiokunnan mietintö YmVM 5/2025 vp
Vastalause

Helsingissä 19.3.2025

Vesa Kallio kesk
Hanna Kosonen kesk
Eeva Kalli kesk